

- Глазьев, С. Ю. Антикризисные меры: просчеты, выводы, предложения / С. Глазьев // Экономическая наука. – 2009. – № 2 (45). – С. 33 – 45.
- Клейнер, Г. Б. Эволюция институциональных систем / Г. Б. Клейнер; ЦЕМИ РАН. – М.: Наука, 2004. – 240 с.
- Побережець О.В. Управління результатами діяльності промислових підприємств: теорія і методологія: дис. д-ра екон. наук: 08.00.04/О.В. Побережець. Одеса, 2016. – 489с. , с. 153,154].
- Економіка України за 2016 рік [Електронний ресурс] – Урядовий кур'єр – газета центральних органів влади України Режим доступу: <http://ukuriur.gov.ua/uk/articles/ekonomika-ukrayini-za-2016-rik/>.
- Богдан, Т. Етапи стратегічного управління та типові помилки при сучасному стратегічному управлінні в Україні: [економіка підприємства] / Т. Богдан // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2008. – № 104. – С. 35 – 37.
- Журило, І. В. Сутність системи стратегічного управління та методика її впровадження на підприємстві [Електронний ресурс] / І. В. Журило // Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки: зб. наук. праць. – 2009. – Вип. 15. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/portal/natural/Npkntu\\_e/2009\\_15/stat\\_09/13.pdf](http://nbuv.gov.ua/portal/natural/Npkntu_e/2009_15/stat_09/13.pdf).

УДК 658:330

**Ляліна Н.С.**  
*кандидат економічних наук,  
доцент кафедри економіки підприємства  
Харківського національного аграрного університету  
імені В.В. Докучаєва*

## ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Проаналізовано теоретичні підходи до визначення сутності економічної діагностики. Приведено класифікацію видів діагностики стану підприємства. Розглянуто мету, предмет, об'єкт, завдання і методи дослідження економічної діагностики.

**Ключові слова:** економічна діагностика, економічний аналіз, економічна діяльність, ефективність, розвиток підприємства, управлінське рішення.

### **Ляліна Н.С. ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДИАГНОСТИКИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ**

Проанализированы теоретические подходы к определению сущности экономической диагностики. Приведена классификация видов диагностики состояния предприятия. Рассмотрены цели, предмет, объект, задачи и методы исследования экономической диагностики.

**Ключевые слова:** экономическая диагностика, экономический анализ, экономическая деятельность, эффективность, развитие предприятия, управленческое решение.

### **Lialina N.S. THEORETICAL FOUNDATIONS OF ECONOMIC DIAGNOSIS OF THE ENTERPRISE ACTIVITY**

Theoretical approaches to the definition essence of economic diagnostics are analyzed. The classification types diagnostics state of the enterprise is given. The goals, subject, object, tasks and methods of economic diagnostics research are considered.

**Keywords:** economic diagnosis, economic analysis, economic activity, efficiency, enterprise development, management decision.

**Постановка проблеми.** На сьогоднішній день однією з головних і складних проблем в економіці України є незадовільний фінансово-економічний стан значної частини вітчизняних підприємств. Зважаючи на дану обставину постає необхідність активної аналітичної роботи, спрямованої не тільки на аналіз загального стану діяльності підприємства, а й оцінку його конкурентного середовища, конкурентоспроможності виробляємої продукції, виробничого потенціалу, майнового комплексу, організаційної структури, економічної безпеки, культури тощо та розробку й обґрунтування практичних заходів щодо забезпечення ефективного його функціонування у конкурентних умовах господарювання. Отже в умовах ринкової економіки економічна діагностика діяльності підприємства набуває особливої актуальності.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Дедалі частіше науковці проявляють зацікавленість та наголошують на важливості і необхідності проведення діагностичного дослідження діяльності підприємства. Про це свідчать праці таких вітчизняних та зарубіжних вчених як: Василенка В.О., Гетьмана О.О., Головача Т.В., Дмитрієвої О.Г., Жукевича С.М., Картохіної Н.В., Коваленка В.В., Костирка Л.А., Короткової Е.М., Косьянчука Т.Ф., Кривов'язюка І.В., Лук'янової В.В., Майорової Н.І., Олексика О.І., Сав-

чука Л.І., Черняка Ю.І., Шаповала В.М., Швида В.В., Швиданенка Г.О., Фаріона І.Д. та ін.

Особлива увага приділяється дослідженню теоретичних основ економічної діагностики діяльності підприємства, зокрема розкриттю її сутності, видів, процедурі проведення та методам діагностики. Проте більшість з окреслених питань залишається між ними не узгодженими і перебуває на стадії формування.

**Формулювання цілей статті.** Проаналізувати існуючі теоретичні підходи до визначення сутності економічної діагностики, розглянути її основні види, мету, предмет, об'єкт, завдання і методи дослідження.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** В сучасних умовах господарювання значно зростає увага науковців до економічної діагностики.

Термін «діагностика» запозичений з медицини і походить від слова «діагноз», що в перекладі з грецького означає розпізнавання, визначення. Вживаючи слово «діагноз», мають на увазі, по-перше, констатацію результатів дослідження когось або чогось, по-друге, висновок за цими результатами на підставі показників, нормативів, характеристик тощо [1].

Костирко Л.А. визначає діагностику як комплекс досліджень, що спрямовано на виявлення цілей функціонування господарюючого суб'єкта і способів їх досягнення [2].

Таблиця 1

## Порівняння змісту економічної діагностики та економічного аналізу [13]

Ознака	Економічна діагностика	Економічний аналіз
Задачі	Оцінка стану об'єкта дослідження, діагностика проблемних сфер і розробка заходів впливу	Оцінка змін господарських явищ і процесів
Зв'язок з іншими функціями управління	Комплексне поєднання окремих функцій управління	Окрема функція управління
Масштабність	Всеосяжність	Конкретність
Інформативна база	Вибіркова інформація	Окремі процеси
Методологічна основа	Комплексні методи	Індивідуальні методи
Результат	Опрацювання рекомендацій щодо поліпшення	Опис ситуації

На думку Коваленка В.В. економічна діагностика – це комплексний аналіз поточного стану і перспектив розвитку підприємства з метою розв'язання проблем і використання переваг, що виникають та створюються в процесі його діяльності [3].

Лук'янова В.В. під економічною діагностикою розуміє процес розпізнавання й визначення позитивних, або негативних тенденцій у діяльності підприємства на основі виявлених локальних змін, установлених залежностей, а також показників, що мають особливо великий вплив на ефективність діяльності підприємства [4]. На нашу думку дане визначення є неповним, оскільки діагностика дозволяє не тільки виявити, але й передбачити та вчасно прийняти ефективні рішення відносно небажаних змін.

Коротков Е.М., Фаріон І.Д., Савчук Л.І., Жукевич С.М. розглядаючи у своїх працях сутність економічної діагностики у першу чергу, звертають увагу на аналіз внутрішнього середовища підприємства [5, 6].

Градов А.П., Кузін В.І., Данілочкіна Н.Г. економічну діагностику розглядають як напрямок економічного аналізу, що дозволяє виявити характер порушення нормального перебігу економічних процесів на підприємстві [7, 8].

На думку Черняка Ю.І. діагностика багато в чому переплітається з аналізом як за задачами, так і за методами, взаємодоповнюючи один одного [9].

Деякі науковці ототожнюють економічну діагностику з економічним аналізом. Зокрема у своїх працях Швиданенко Г.О. та Олексик О.І. зазначають, що система діагностики базується на використанні алгоритмів, технологій, методів і показників економічного аналізу [10].

Воронкова А.Е. також ототожнює поняття економічної діагностики з аналізом виробничої діяльності але разом з тим зазначає, що діагностика діяльності підприємства спрямована на встановлення й вивчення ознак, оцінку стану організаційної системи й виявлення проблем ефективного функціонування й розвитку організації, формування шляхів її рішення [11], підкреслюючи цим виконання значно ширшого кола завдань у порівнянні з аналізом.

Дмитрієва О.Г. вважає, що економічна діагностика близька до економічного аналізу, однак це не одне й те саме. Вони розрізняються за цілями, завданнями і використовуваним інструментарієм [12].

Поняття економічної діагностики є більш ширшим, оскільки воно включає у себе економічний аналіз. Економічний аналіз дає можливість правильно оцінити роботу всього підприємства, тоді як діагностика, за результатами економічного аналізу, виявляє вагомі причини неефективної його діяльності, сприяє покращенню рівня всієї економічної роботи, підвищенню ефективності виробництва в умовах як внутрішнього так і зовнішнього середовища. Підсумком проведення економічної діагностики є форму-

лювання ґрунтовних висновків, необхідних для прийняття термінових, важливих рішень.

Відмінності між економічним аналізом та економічною діагностикою досить очевидні. Систематизовано вони представлені в табл. 1.

Вартанов А.С. розглядає економічну діагностику з позиції системного підходу, тобто на його думку вона дозволяє не тільки всебічно оцінювати стан об'єкта в умовах неповної інформації, але і виявляти проблеми його функціонування, а також визначити шляхи їх вирішення, враховуючи коливання параметрів системи [14].

Найбільш повним на нашу думку є визначення Кривов'язока І. В., який під економічною діагностикою розуміє процес дослідження стану об'єкта, встановлення відхилень від нормального перебігу процесів за допомогою існуючого методологічного інструментарію з метою виявлення проблем, вузьких місць, як нині існуючих, так й таких, що виникатимуть в майбутньому, а також їх усунення та визначення шляхів подолання у майбутньому засобом прийняття ефективних управлінських рішень [15].

Отже враховуючи викладене вище економічна діагностика підприємства передбачає проведення аналізу та оцінки фінансово-економічних показників роботи підприємства на основі вивчення окремих результатів й внутрішньої і зовнішньої інформації з метою виявлення та усунення небажаних змін, на підставі прийняття ефективних управлінських рішень та визначення перспектив подальшого розвитку.

Коло завдань, що вирішується в ході діагностики, досить широке, що у свою чергу свідчить про існування великої кількості різновидів економічної діагностики, які на сьогодні класифікуються за багатьма ознаками (табл. 2). Поєднання різних видів діагностик дозволить найбільш повно й реально відзвітувати про стан підприємства.

Таблиця 2

## Класифікація видів економічної діагностики [16]

Класифікаційна ознака	Види економічної діагностики
1. За рівнем діагностичного об'єкта	глобальна макродіагностика мікродіагностика
2. За часовим діапазоном дослідження	стратегічна (перспективна) оперативна (поточна) ретроспективна.
3. За періодичністю проведення	періодична разова моніторинг
4. За тематикою та осяжністю проблеми	комплексна тематична системна
5. За цільовою спрямованістю	загальносистемна елементна.
6. За суб'єктом здійснення:	зовнішня внутрішня

Предметом вивчення економічної діагностики є дослідний, пошуковий чи пізнавальний процеси. Об'єктом – будь-які макро- або мікроорганізації, а також їх структурні складові [13].

Мета економічної діагностики – вивчення економічного стану, проблем, що мають місце в організації, виявлення факторів і сил, що впливають на певні проблеми, підготовка необхідної інформації для подальшого планування та успішного подолання проблем [16].

З огляду на це перед економічною діагностики постає низка завдань, які потребують вирішення:

- визначення закономірностей і тенденцій розвитку економічних систем макrorівня;
- оцінка стану підприємства в умовах обмеженої інформації;
- оцінка режиму функціонування, його ефективності і на цій основі стабільність роботи підприємства;
- пошук можливих варіантів економічної діагностики, виходячи з існуючої та перспективної структури зв'язків між показниками, які характеризують діяльність підприємства;
- оцінка можливих наслідків рішень управління, які пов'язані з динамікою та структурою виробництва, політикою цін, конкуренцією тощо, з точки зору ефективності виробництва, фінансового стану та платоспроможності підприємства.

На основі перелічених завдань варто окреслити базові принципи проведення діагностики, зокрема:

- інтегрованість у загальну систему аналізу;
- науковий характер досліджень;
- комплексність;
- системність;
- об'єктивність;
- конкретність;
- точність;
- активність;
- своєчасність;
- ефективність.

Діагностування немає чітко визначеного алгоритму, разом з тим під час її проведення слід дотримуватися визначеного порядку:

1. Розробка плану та визначення методики діагностики.
2. Підготовка матеріалів для аналізу.
3. Попередня оцінка об'єкту дослідження.
4. З'ясування причин динамічних змін та відхилень від бази порівняння.
5. Підведення підсумків проведення діагностики.

Роль служби діагностики діяльності підприємства полягає тому, щоб насамперед швидко, якісно за змістом і оптимально за обсягом готувати документи, необхідні для прийняття ефективних управлінських рішень; координувати діяльність усіх підрозділів, що дасть можливість перейти від вертикального управління до змішаного; нести відповідальність за підготовку документів, необхідних для формування основного бюджету, обґрунтування бізнес-проектів, розробки стратегій розвитку підприємства.

Під час проведення економічної діагностики господарської діяльності підприємства можуть застосовуватися найрізноманітніші неформалізовані та формалізовані методи (табл. 3). Їх кількість залежать від окресленої мети та поставлених завдань.

Здійснюючи економічне діагностування економісти мають справу як з великими інформаційними масивами, так і з обмеженою, неповною інформацією. Варто зазначити, що інформації, що використовується у процесі діагностики діяльності підприємств повинна бути цінною (своєчасною, прогностичною) та надійною. Інформація про стан підприємства визначає майбутню стратегію поведінки підприємства [17].

**Висновки з проведеного дослідження.** На даному етапі розвитку економіки ефективність діяльності підприємств в значній мірі залежить від правильності прийняття управлінських рішень. Забезпечити їх правильність можна за допомогою проведення економічної діагностики діяльності

Таблиця 3

Основні методи діагностики діяльності підприємства [16]

Назва методів	Зміст методів
Неформалізовані методи	Логічне, суб'єктивне дослідження
Експертний	Оцінка ситуації високодосвідченими фахівцями
Морфологічний	Систематизація набору альтернативних рішень за можливими злучаннями варіантів та вибір найбільш ефективних варіантів
Рейтинговий	Систематизація, ранжування та визначення найкращих результатів за певними показниками
Фактографічний	Аналіз зафіксованих фактів у засобах масової інформації, наукових роботах тощо
Моніторинг	Детальний, систематизований аналіз змін
Логічне моделювання	Побудова сценаріїв, систем показників, аналітичних таблиць
Фундаментальний	Вивчення основних тенденцій та визначення основних напрямів динаміки
Технічний	Відображення бажаних згладжених очікувань
Формалізовані методи	Чіткі формалізовані аналітичні залежності
Факторні	Виявлення, класифікація та оцінка ступеня впливу окремих факторів
Кон'юнктурний	Встановлення поточного стану з позицій співвідношення попиту і пропозицій
Математичний	Ланцюгові підстановки, арифметичні різниці, відносні величини, диференціальний, логарифмічний, інтегральний аналіз, обчислення простих і складних процентів, дисконтування
Статистичний	Кореляційний, регресійний, дисперсійний, кластерний, екстраполяційний, коваріаційний аналіз; методи головних компонентів, середніх і відносних величин, групування; графічний та індексний методи обробки рядів динаміки
Методи дослідження операцій	Використання теорії графів, ігор, масового обслуговування; побудова дерева цілей і ресурсів, сітьове планування
Економетричні	Матричний, спектральний аналіз, виробничі функції, міжгалузевий баланс
Економіко-математичне моделювання та оптимальне програмування	Дескриптивні (описні), предикативні (прогностичні) та нормативні моделі; системний аналіз, машинна імітація; лінійне, нелінійне, динамічне програмування

підприємства, яка зважаючи на висококонкурентне середовище, в якому доводиться здійснювати господарську діяльність вітчизняним підприємствам, передбачає аналіз і оцінку фінансово-економічних показників їх роботи, своєчасне виявлення й усунення не бажаних змін та визначення шляхів подолання у майбутньому.

Ефективність проведення економічної діагностики залежить від наявності необхідних знань щодо використання методологічного апарату та інструментарію.

#### БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Василенко В.О. Антикризисное управление предприятием: навч. посіб. – К.: ЦУЛ, 2003. – 342 с.
2. Костирко Л.А. Діагностика потенціалу фінансово-економічної стійкості підприємства: монографія / Костирко Л.А. – 2-е вид., перероб. і доп. – Х.: Фактор, 2008. – 336 с.
3. Коваленко В.В. Теоретичні підходи у визначенні сутності діагностики підприємства / В.В. Коваленко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2016. – № 2. – Т.1. – с. 17-20.
4. Лук'янова В.В. Економічний ризик: навч. посіб. / В.В. Лук'янова, Т.В. Головач. – К.: Академвидав, 2007. – 464 с.
5. Антикризисное управление: учебник / под ред. Э.М. Короткова. – М.: ИНФРА – М, 2000. – 432 с.
6. Фаріон І.Д. Діагностика і економічний аналіз у сфері послуг: курс лекцій / Фаріон І.Д., Савчук Л.І., Жукевич С.М. – за ред. Фаріона І.Д. – Т.: Економічна думка, 2005. – 260 с.
7. Стратегия и тактика антикризисного управления фирмой / Под общ. ред. А.П. Градова, В.И. Кузина. – СПб.: Специальная литература, 1996. – 510 с.
8. Контроллинг как инструмент управления предприятием / Под ред. Н.Г. Данилочкиной. – М.: Издательское объединение «ЮНИТИ», 1999. – 278 с.
9. Черняк Ю.И. Системный анализ в управлении экономикой / Ю. И. Черняк. – М.: Экономика, 1975. – 191 с.
10. Швиданенко Г.О. Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства: монографія / Г.О. Швиданенко, О.І. Олексик. – К.: КНЕУ, 2002. – 192 с.
11. Діагностика стану підприємства: теорія і практика: монографія / За заг. ред. А.Е. Воронкової. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. – 448 с.
12. Дмитриева О.Г. Региональная экономическая диагностика / О.Г. Дмитриева. – СПб: СПбГУЭФ, 1992. – 274 с.
13. Гетьман О.О. Економічна діагностика: навч. посіб. для студ. вищих навч. закладів. / О.О. Гетьман, В.М. Шаповал. – Київ, Центр навчальної літератури, 2007. – 307 с.
14. Вартанов А.С. Экономическая диагностика деятельности предприятия: организация и методология / Вартанов А.С. – М.: Финансы и статистика, 1991. – 81 с.
15. Кривов'язюк І. В. Економічна діагностика: навч. посіб. / І.В. Кривов'язюк. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 11 с.
16. Економічна діагностика: навч. посіб. / Косьянчук Т.Ф., Лук'янова В.В., Майорова Н.І., Швид В.В.; [за ред. Т.Ф.Косьянчук]. – Львів: Новий світ. – 2000, 2007. – 452 с.
17. Картохіна Н.В. Діагностика фінансового стану підприємства, як основа прийняття рішень у системі антикризисного управління / Н.В. Картохіна // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 9 – с. 19-24.

УДК 338.2

**Мартинів А.А.**

*кандидат економічних наук,  
доцент кафедри фінансів і банківської справи  
Східноукраїнського національного університету  
імені Володимира Даля*

**Розмыслов О.М.**

*кандидат економічних наук,  
доцент кафедри обліку і оподаткування  
Східноукраїнського національного університету  
імені Володимира Даля*

## ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ІННОВАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Досліджено особливості інформаційно-аналітичного забезпечення управління витратами на інноваційну діяльність підприємства та обґрунтовано напрямки його вдосконалення. Розроблено модель розподілу витрат та їх економії по окремих етапах інноваційного циклу. Запропонована структурно-логічна схема аналізу витрат на інноваційну діяльність підприємства.

**Ключові слова:** витрати, інноваційна діяльність, інноваційний цикл, інноваційний розвиток, аналіз витрат.

### **Мартынов А.А., Размыслов А.Н. ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ УПРАВЛЕНИЯ ЗАТРАТАМИ НА ИННОВАЦИОННУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ**

Исследованы особенности информационно-аналитического обеспечения управления затратами на инновационную деятельность предприятия и обоснованы направления его совершенствования. Разработана модель распределения расходов и их экономии по отдельным этапам инновационного цикла. Предложена структурно-логическая схема анализа расходов на инновационную деятельность предприятия.

**Ключевые слова:** затраты, инновационная деятельность, инновационный цикл, инновационное развитие, анализ затрат.

### **Martynov A.A., Rozmyslov A.N. INFORMATION AND ANALYTICAL ENSURING MANAGEMENT OF COSTS OF INNOVATIVE ACTIVITY OF THE ENTERPRISE**

Features of information and analytical ensuring management of costs of innovative activity of the enterprise are investigated and the directions of his improvement are reasonable. The model of distribution of expenses and their economy on separate stages of an innovative cycle is developed. The structural and logical scheme of the analysis of expenses on innovative activity of the enterprise is developed.

**Keywords:** expenses, innovative activity, innovative cycle, innovative development, analysis of expenses.